

DVA PITANJA I DVA ODGOVORA

Hans Urs von Balthasar-Joseph Ratzinger: Plädoyers, Kösel-Verlag, München (Zašto sam još kršćanin? Zašto ostajem u Crkvi?)

Ante Kusić

Danas, kad se pokušava planirati bez ikakve religioznosti, nije više samo po sebi razumljivo da ljudi prihvaćaju kršćanski pogled na svijet i život. U vezi s tim dva suvremena kršćanska mislioca, Hans Urs von Balthasar i Joseph Ratzinger, motiviraju svoju pripadnost kršćanstvu. Na pitanje: *Zašto sam još kršćanin?* odgovara Hans Urs von Balthasar. Pojava Boga u Kristu njemu predstavlja »točku Alfa«, o kojoj ovise sve ostale bitne postavke kršćanstva: »Čuvati hijerarhiju problema... danas je od odlučujuće važnosti. Zbunjenost... poslije Sabora dolazi velikim dijelom odatle što je posljednji Sabor mislio da može ostaviti na miru..., dogme o Trojstvu..., kristologiju... i ekleziologiju, te da se može odmah baviti izvedenim 'pastoralnim' pitanjima... U kršćanstvu to nije moguće... Svako beta može se objašnjavati samo u svjetlu alfa. Pretpostavimo li poznatim samo to alfa, odmah smo kažnjeni... babilonskom jezičnom zbrkom« (str. 15.). Provokativna svjestitost Kristovih riječi »Ja sam Put, Istina i Život«, ili — onaj najdublji Temelj toga, predstavlja nešto apsolutno u povijesti svijeta, samu »točku Alfa« kršćanskoga svjetonazora. Taj Temelj se nalazi izvan svega vremenitoga u svijetu, a ujedno je povezan sa svijetom, jer se upravo na tom Temelju zasniva svijet. Pojava Boga u Kristu, kao onome koji je »Put—Istina—Život«, oko sebe je stvorila tri koncentrična kruga: krug događaja Isusa Krista, krug biblijske objave i krug povijesti čovječanstva. Krug događaja Isusa Krista, umrlog na križu i uskrsloga na život pred očima učenika, otkriva da vremenski horizont čovjeka Isusa iz Nazareta nije isti kao horizont ostalih ljudi: tu je vremenitost čovjeka uronjena u vječnost Božjeg Života — Isus je »postao«, jer je već »oduvijek bio«. Krug biblijske objave označen je dinamizmom vjere u budućnost, gdje događaj Krista kao onoga koji je Put—Istina—Život svladava sve zapreke ljudskog rasta, pa i samu — smrt. Kao Uskrsnuli, Isus Krist je utjelovljenje biblijskog dinamizma i načelne neuništivosti ljudskog nadanja. Krug povijesti čovječanstva, u vezi s pojavom Boga u Kristu, očituje da se cjelokupna povijesna borba oko smisla opstanka i povijesti, na ovaj ili onaj način, odigrava u biblijskom prostoru »lijevo i desno od Križa« (str. 41.). Unutar tog kruga bitno je promijenjena slika o čovjeku i Bogu: čovjek je — individualno i društveno — shvaćen kao slobodno, samoodgovorno »dijete« Božje, a Bog je po prvi put shvaćen kao »Ljubav« (Trojstvo u Jedinstvu), za razliku od prijašnjih božanstava sile. U Kristu kao »eshatološkom težištu« svaki je čovjek pozvan da sebe učini sličnim Bogu, i to slobodno prihvaćenim, samoodgovornim i sustvarateljskim aktiviranjem samoga sebe u »služenju«, a ne u gospodarenju drugima. Nietzsche, dakle, ima krivo kad optužuje kršćanstvo da ono pretvara negativne vrijednosti u pozitivne ili kad tvrdi da je kršćanstvo vjera slabića. Kršćanstvo nije vjera slabića, nego je ono vjera

onih koji su duhovno toliko jaki da poput Krista i ono što za svakog drugog izgleda negativno još uvijek mogu pretvoriti u nešto pozitivno (usp. str. 44.—47.).

Pod utjecajem Bultmanna dalekosežno je poljuljano samo »eshatološko težište« po kojemu »Isus je Krist«. Po Bultmannu je oznaka »Krist« naknadno dodana Isusu, čovjeku iz Nazareta. »Isus je Krist!« — bio bi dakle samo sintetički aposteriorni sud. Međutim, tome se protivi »središnje vjerovanje prve Crkve«, jer ona je bila nošena upravo dinamikom utemeljenog i primarnog osvjedočenja »Isus je Krist«. Povjesna provjerenost te dinamike, stoga, ne dopušta »karizmatično« izdvajanje pojedinca iz kristološki kontinuitetne crkveno-povjesne skupnosti (Miteinander). Ako dakle »ima takvih koji kontestiraju protiv Crkve . . . , oni ipak ne mogu otetiti Crkvi ono što je njoj povjereno, kako bi to sami preuzeli u vlastitu režiju« (str. 50—51.). »Ortopraksija« može biti samo »izljev ortodoksije«, »ostvarene u Isusu i predane Crkvi, da je ona dalje prenosi« (nav. mj.). Na žalost, kaže von Balthasar, danas kršćani »više nemaju oči da bi vidjeli apsolutnu važnost postavke 'Isus je Krist' skupa s njezinim implikacijama«, »oni prodaju kršćanstvo po sniženim cijenama, da bi našli kupce, a ne vide da je kršćanstvo time postalo ne manje vrijednim, nego jednostavno bezvrijednim. Oni idu, a da to i ne opažaju, putem Velikog Inkvizitora, koji je kršćanstvo snizio za mase, kojima se mora dati kruh i oduzeti sloboda prije nego se prisile da prime neku vjeru, ali — kakvu!? Veliki Inkvizitor je svjesni iskrivljavatelj težišta, mnogi njegovi sljedbenici jesu to isto, samo nesvijesno« (str. 51—52)).

Dakle, na pitanje *Zašto sam kršćanin?* — odgovara Urs von Balthasar: stoga jer sam osvjedočen da je Isus Krist, kao sjecište između Boga i svijeta, ona »točka Alfa« iz koje zrači božanski Bitak kao sama »Ljubav«, koja na razini ljudskoga biva temelj za »mogućnost slobode među ostalim ljudima«, a na razini božanskoga biva »očitovanje božanske slobode, dokazane kroz zahtjev, križ i uskrsnuće Isusovo« (str. 53.). Isus Krist će, kao nedostiživ u slijeđenju, za sva vremena ostati predmet »naše ljubavi: kao posebno Ti, koje za nas biva dvostruko prozirnim, i to u smjeru neshvatljivog Ti trojedinoga Boga Ljubavi i u smjeru uvijek iznova nastupajućega Ti 'najmanjeg od moje braće'« (str. 53.).

Na pitanje: *Zašto još ostajem u Crkvi?* odgovara Joseph Ratzinger. On utvrđuje kako se danas »Crkva gasi u dušama i raspada u zajednicama« (str. 57.). Zatim postavlja pitanje »Kako je moglo doći do . . . očito babilonske situacije u trenutku kad smo se nadali novim Duhovima?« (nav. mj.). Odgovarajući na to pitanje, zapaža Ratzinger kako smo mi vjernici, potaknuti saborskim nastojanjem oko podanašnjenja Crkve, došli tako blizu toj Crkvi, da nam sada više i ne uspijeva predodžba cjeline: Dobitak na točnosti o pojedinostima povukao je sa sobom gubitak na istinitosti o cjelini. Kao i u promatranju mikroskopom! Savršeno točno promatranje komadića drveta može spriječiti spoznaju istine o stablu kao cjelini, koja se više i ne može mikroskopski promatrati. U Crkvi se danas »mikroskopski« promatra problem efikasne *reformе*, dok se druge također bitne stvari zaboravljaju. Zbog tog zaboravljanja, međutim, već je danas »misao o samoj reformi dalekosežno degenerirala u općoj svijesti,

i time je ostala lišena svoje jezgre: »Reforma« je ostala bez svoje bitne komponente — »mučnosti obraćenja«. Tamo pak gdje se »reforma... razrješi od mučnosti obraćenja, gdje se spas očekuje još samo od promjene drugih, od uvijek novih forma i novih prilagođivanja vremenu... u cjelini — reforma tu biva karikatura same sebe. Takva reforma... može postići za Crkvu tek nešto drugorazredno. Nikakvo čudo... da se naposljetku i sama Crkva tu pokaže kao nešto drugorazredno« (str. 59.). Takva jednostranost vodi simplicističkim napadajima na »okamenjene strukture«, na »crkvene službe« kao »srednjovjekovne«, »apsolutističke« itd., kao da bi to bio glavni problem u vezi sa širenjem vjere. Energije se gube u kritiziranju institucija i služba a ne nastoji se najprije oko postajanja svetijim, t. j. oko vlastitog »obraćenja«. Nadalje, »pod sporovima oko granica izlaganja (staroga Credo, m. o.)... iščekava lice Božje... Bog umire u kršćanstvu. Tako to izgleda« (s. 61.—62.). Budući da je ostala bez korelativnog »obraćenja«, »reforma« konačno pronalazi u Crkvi uglavnom »skup svih ljudskih sablazni..., tako da samo posramljeno može pokriti svoju glavu onaj tko pripada njezinoj povijesti« (s. 63. sl.). Kažu, treba Crkvu »reformirati« prema sociološkoj faktografiji: vjera ima sociološki karakter, pa stoga njezin »sakramentalni princip« treba zamijeniti »demokratskom kontrolom« (s. 66.). — Na spomenuta »mikroskopska« povećavanja pojedinosti i popratna izobličenja cijele istine o Crkvi Ratzinger primjećuje: »Tko se ne boji pogleda u prošlost znade, dakako, kako su sve sramote povijesti počivale upravo na tome što se išlo tim putem (jednostrane reforme! m. o.); izvršeno preuzimanje vlasti od strane nekog pojedinca podržavalo je njegova djela kao nešto jedinstveno vrijedno« (s. 64.).

Na Crkvu se, dakle, ne može gledati samo reformatorsko-funkcionalistički. Odluka ostati u Crkvi isključivo zbog neke društvene, na pr. političke funkcionalnosti, bila bi nepoštena. »Odluka za Crkvu mora biti duhovna odluka... Ali kako takvu duhovnu odluku smisaono fundirati?« (s. 65. sl.). Ratzinger prikladno odgovara slikom iz doba crkvenih otaca. Njima je, naime, mjesec slika Crkve: mjesečevo svjetlo jest svjetlo Heliosa, tuđe svjetlo. Mjesec bi bio tama bez Heliosa, a s njim je skupa svjetlost i tama. Prenoseći Heliosovu svjetlost i sam biva svjetlošću. Tako je i s Crkvom! Ona prenosi svjetlost pravog Heliosa, Isusa Krista. Ako sondom istražujemo Crkvu, slično astronautskim istraživanjima mjesece, otkrivamo u njoj, kao i na mjesecu, pustinju, pijesak, brda i stijene — sve loše »ljudske elemente«. Međutim, to nije ono njezino najbitnije. Najbitnije svojstvo Crkve jest nešto što zapravo i nije njezino: ona je transmisivna stanica Božje svjetlosti. Kad Crkvu kritiziram, važno je da upravo na to skrenemo pozornost. Bez te svijesne kontrole, polako i neprimjetno počnemo stvarati svoju vlastitu Crkvu, — »moju«, »tvoju«, »našu« ili »vašu«, i pod tim Crkvama konačno nestane ona prava »Njegova«, t. j. Kristova Crkva. A u stvari radi se u osnovi samo o »Njegovoj, Kristovoj Crkvi«: ako nje više nema, mora dati ostavku i »naša« crkva..., kao besmislena i »nepotrebna igra s kućicama od pijeska« (str. 67. sl.).

Dakle: Zašto još ostajem u Crkvi? — Zato, odgovara Ratzinger, jer sam uvjeren da bez Kristove Crkve ne mogu nikako ostati povezan s Njime,

s Isusom Kristom. Henri de Lubac je to ovako formulirao: Znadu li oni koji još prihvaćaju Isusa, premda niječu Crkvu, da oni Isusa... duguju baš Crkvi?... Bez Crkve morao bi se Krist rasplinuti, razmrviti, ugasiti se. A što bi bilo čovječanstvo, kad bismo mu oduzeli Krista?... (s. 69.). Ako je Krist nešto više od svojih vlastitih konstrukcija — a On to jest — onda ovo ostaje: »Punina moći koju je On iza sebe ostavio vrijedi i danas« (s. 70.). Ja ostajem u Crkvi, kaže Ratzinger, jer »smatram nečim nužnim za čovjeka onu vjeru koja se u Crkvi, a ne, naposljetku, protiv nje održava... Jer gdje više nema Boga..., tu više nema ni Istine, a bez nje se ne može dugo živjeti« (71.—72.). Ostajem u Crkvi, jer »vjera Crkve otkupljuje čovjeka«. »Boriti se protiv patnje i nepravdičnosti u svijetu, stvarno i u cijelosti, jest kršćanski impuls« (s. 72.). Ratzinger drži da nije moguće samo na temelju »socijalne reforme« osloboditi svijet od patnje i frustracija. Za taj se cilj traži puno više; u prvom redu »strpljivost samoodricanja i mučnost samosvladavanja. Sve ponude koje to otkupljenje jeftinije obećavaju konačno će se pokazati kao krive. Nada kršćanstva, šansa vjere počiva naposljetku... na tome da vjera priopćava Istinu..., koja može biti zamračena i pogažena, ali ne može nestati« (str. 72. sl.).

Osim toga, stvarno »čovjek vidi uvijek samo toliko koliko ljubi«. Postoji zacijelo i vidovitost mržnje, ali ta vidi samo ono negativno. Kada se radi o Crkvi, vidovitost ljubavi nužna je da se vidi ono što je u Crkvi pozitivno, naime da se vidi »oslobađajuća snaga vjere, koja se kroz sva stoljeća... pokazivala kao sasvim plodonosna« (s. 73. sl.). Osim toga, tko ljubi Crkvu taj vidi da je baš »Crkva unijela u povijest trag svjetla što ga u sebi nosi ljepota velikih katedrala, ljepota glazbe koja je izrasla u krugu vjere«.

Ljubav prema Crkvi, međutim, ne zatvara vrata svakoj kritici. »Prava ljubav nije ni statička ni nekritička«, prava ljubav s dobronamjernom kritičnošću potpomaže da se Crkva »polako promijeni od onoga što jest u ono što treba da bude... Ako to danas ne uspijeva, onda je to stoga, jer mi svi skupa odviše tražimo vlastitu afirmaciju. Ostati u Crkvi koju mi tek stvaramo... ne isplati se... Ostati u Crkvi, jer je ona po sebi vrijedna da ostane, vrijedna da bude ljubljena i da se kroz ljubav uvijek više iz same sebe korigira — to je put koji danas zacrtava vjerska odgovornost« (s. 75.).